

A TILTAKOZÁS VÉDELMÉBEN:

A TÜNTETÉS JOGÁT VÉDŐ
ÉS ELŐMOZDÍTÓ ÁLLAMI
GYAKORLATOK FELÉ

ÖSSZEFOGLALÓ

<https://inclo.net>
<https://ihrcclinic.uchicago.edu/>

INCLO
INTERNATIONAL NETWORK OF
CIVIL LIBERTIES ORGANIZATIONS

THE UNIVERSITY OF
CHICAGO
THE LAW SCHOOL
INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS CLINIC

A véleménykülönbség, meggyőződéseink és véleményünk nyilvános kifejezése a demokrácia lényegéhez tartozik. A tüntetések és a nyilvános gyülekezések a közéleti véleménynyilvánítás és elköteleződés lényegi eszközei, gyakran egyetlen fórumai a politikai, társadalmi vagy gazdasági reformokért kiáltó érdekek képviselőinek. A tiltakozásnak a szabad társadalmakban játszott fontos szerepe ellenére számos állam mindaddig nem tett megfelelő lépéseket a tüntetések és a nyilvános beszéd védelmében. Valójában a rendfenntartó szervek az esetek döntő többségében biztonsági kockázatként kezelik a tüntetéseket, gyűléseket és egyéb gyülekezéseket, amelyeket nem szabad bátorítani. A tüntetéseknek ez a megközelítése ahhoz vezethet, hogy a rendfenntartó szervek eltúlzott, önkényes és diszkriminatív módon alkalmaznak kényszert a tüntetések során. Azok az elnyomó intézkedések, amelyek megakadályozzák és aláássák a szólás, a gyülekezés és a tiltakozás szabadságát, terhesek a demokráciára, megengedhetetlenül korlátozzák a politikai párbeszédet.

A nemzetközi jogi elvek és sztenderdek, akárcsak a nemzeti alkotmányok és jogrendszerek régóta védik a tüntetéshez és gyülekezéshez fűződő jogot. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya széles skáláját tartalmazza azoknak az egymástól elválaszthatatlan emberi jogoknak, amelyek a tüntetés és gyülekezés jogának érvényesítéséhez elengedhetetlenek.ⁱ Ezek közé tartozik az élethez való jog; a személyi szabadsághoz és biztonsághoz fűződő jog; az embertelen bánásmód tilalma és az egyén veleszületett méltóságának tiszteletben tartása; a magánélet és a véleménynyilvánítás szabadsága; a gyülekezés szabadsága; a másokkal való társulás szabadsága; e

jogok élvezetének egyenlősége; a hatékony jogorvoslathoz való jog az emberi jogok megsértése esetében. Ezek a jogok együttesen alkotják a „tüntetési jogokat”, azokat a központi jogosultságokat, amelyeket az államnak védenie és előmozdítania kell annak érdekében, hogy lehetővé tegye a tüntetés és a nyilvános gyülekezés gyakorlását.

A tiltakozáshoz való jog védelmének és előmozdításának gyakorlati megvalósítása érdekében a nemzetközi jog hat olyan jogi alapelvet határozott meg, amelyeknek útmutatóként és tájékoztatásként kell szolgálniuk a tiltakozással és gyülekezéssel kapcsolatos állami szerepvállalás során: jogszerűség, elővigyázatosság, szükségesség, arányosság, elszámoltathatóság és egyenlő bánásmód. Ugyanakkor nincs sok iránymutatás arra vonatkozóan, hogy a kormányok, illetve a rendfenntartó és biztonsági szervek hogyan ültethetik át a gyakorlatba ezen alapelveket.

„A tiltakozás védelmében: A tüntetés jogát védő és előmozdító állami gyakorlatok felé” című jelentés célja, hogy feloldja ezt a kettősséget az elvek és a gyakorlat közötti szakadék áthidalásával, és iránymutatást adjon az állam számára a tiltakozás és gyülekezés védelméhez és előmozdításához. A jelentés az INCLO és az ENSZ Gyülekezési és Egyesülési Szabadsággal Foglalkozó Különmegbízottjának eddigi erőfeszítéseire támaszkodva azonosítja a tüntetés-biztosítás általános elveit és jó gyakorlatait. A jelentés továbbá a tüntetések biztosításának elméletével és gyakorlatával foglalkozó összehasonlító tanulmányokból gyűjtött információkra, nyolc ország rendőrségi

szakértőivel folytatott interjúkra,ⁱⁱ valamint az emberi jogokkal és a rendészeti tevékenységgel foglalkozó INCLIO-szervezetek szakértelmére és a velük folytatott konzultációkra támaszkodik.ⁱⁱⁱ A jelentés három téma köré szerveződik: (1) *Intézményrendszer és megelőzés*; (2) *Rendőri taktika és kényszer*; valamint (3) *Felelősségre vonás és ellenőrzés*. E fejezeteken belül a jelentés beszámol jó és rossz gyakorlatokról, illetve ajánlásokat fogalmaz meg arra vonatkozóan, hogy a nemzetközi normák és alapelvek végrehajtása milyen állami jogalkotást és szabályozást igényel.

2. FEJEZET: INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS MEGELŐZÉS

JOGI SZABÁLYOZÁS, VEZETŐI FELELŐSSÉG ÉS KULTÚRA (2A):^{iv} A tiltakozáshoz és a gyülekezéshez való jog hatékony védelme és előmozdítása olyan alapvető jogi és intézményi keretek létrehozását teszi szükségessé, amelyek felkészítik és felvértezik a rendfenntartói (és egyéb kormányzati) szerveket arra, hogy megfelelő módon járjanak el a tiltakozások és nyilvános gyülekezések során. Az államoknak olyan erős, világos és stabil törvényeket és irányelveket kell elfogadniuk, amelyek az államot és a közbiztonsági szerveket a tiltakozáshoz való jog védelmére kötelezik. Az államoknak továbbá el kell kerülniük az olyan jogszabályi megfogalmazásokat, amelyek tartalmi alapon minősítik vagy korlátozzák a tiltakozáshoz való jogot (pl. azzal, hogy a veszély esetére vonatkozó hatáskörök gyakorlására széles mérlegelési lehetőséget biztosítanak).

A rendvédelmi szerveknek továbbá olyan belső mechanizmusokat és irányelveket is ki kell alakítaniuk, amelyek beépítik az emberi jogi alapelvek érvényesülését a szolgálati kultúrába, és amelyek biztosítják, hogy a rendőr, bármilyen rangban is legyen, megértse, hogy a tiltakozásokkal és gyűlésekkel kapcsolatos feladatainak elsődleges célja a tüntetéshez

ÉSZAK-ÍRORSZÁG: Az észak-ír tapasztalat jó példa egy olyan hatékony és szilárd jogszabályi környezetre, ami előmozdítja és védi a tüntetéshez fűződő jogot. A Nagypénteki Egyezményt követően Észak-Írország olyan maradandó hatású jogalkotási reformot hajtott végre, amely során az emberi jogokat és az elszámoltathatóságot állították előtérbe. Az állami és rendőrségi szereplők elszámoltathatóságának biztosítása érdekében Észak-Írország olyan jogszabályokat fogadott el, amelyek előírják, hogy minden kormányzati szerv tartsa be az Emberi Jogok Európai Egyezményében biztosított

jogokat. A törvény a hagyományos rendőri feladatokkal azonos fontossági szintre emeli az emberi jogok védelmét. Rendőrségi szakértők szerint ezek a törvényi újítások elősegítik, hogy a tüntetésekkel kapcsolatos rendőri mentalitás az „ellenőrzés és megakadályozás”-jellegű megközelítés felől az elősegítés, a facilitálás felé mozduljon el. Ahogy Stephen White, egykori vezető rendőrparancsnok fogalmazott, ezek a törvények „a rendőrség segítségére vannak” abban, hogy „egyértelmű útmutatásként szolgálnak az elérendő céllal kapcsolatban”, és hogy leírják, „mi számít jó tervezésnek és igazolásnak a meghatározott stratégiákkal kapcsolatosan”. [Interjú Stephen White-tal, az OBE európai alelnökével (Soufan csoport, Belfast, N. Ir., 2017. december 19.)].

fűződő jog védelme és előmozdítása. A belső mechanizmusokban olyan „pihenő pontokat” kell kialakítani, amelyek révén a gyűlésekkel kapcsolatos feladatok tervezésének és kivitelezésének minden egyes lépésénél értékelhető a gyülekezési jog védelmére gyakorolt hatás. Ezeket a belső mechanizmusokat egy világos és átlátható parancsnoki rendnek kell támogatnia, ami védelmet jelent az állami erőszak túlzott, önkényes és diszkriminatív alkalmazása ellen. Mindezeket az erőfeszítéseket pedig az emberi jogokkal és a rendészettel foglalkozó rendőrtisztek számára biztosított folyamatos képzéseknek kell támogatniuk.

DISZKRIMINÁCIÓ-TILALOM ÉS EGYENLŐSÉG

(2B): Mint minden rendőri feladatnak, a tüntetésekkel és gyülekezésekkel kapcsolatos rendőrségi feladatoknak is magukban kell foglalniuk a közösségek, ideértve a marginalizált csoportok jogainak és érdekeinek figyelembe vételét. A tüntetésekhez és nyilvános gyülekezésekhez kapcsolódó műveletek tervezésekor és végrehajtásakor a rendőrségnek ezeknek az érdekeknek a kielégítését kell figyelembe vennie, szolgálnia. Például, a rendőrségi szerveknek határozott lépéseket kell tenniük olyan rendőrök toborzására, akik képviselik az általuk szolgált közösséget, és biztosítaniuk kell a rendőri vezetés sokszínűségét. A rendőri szerveknek továbbá biztosítaniuk kell a rendőrök közötti egyenlőséget és a diszkrimináció tilalmát a feladatok, kötelezettségek és beosztások tekintetében. A diszkrimináció-tilalom és az egyenlőség elvét be kell építeni a vezetők képzésébe és ellenőrzésébe, a rendőröknek pedig átfogó és folyamatos képzést és továbbképzést kell kapniuk a strukturális egyenlőtlenségekről és a hallgatólágos előítéletekről.

A BEJELENTÉSI RENDSZER (2C): A tüntetések előzetes bejelentésének rendszere befolyásolja és sértheti is a tiltakozás jogát.

OREN ZIV / ACTIVE STILLS

IZRAEL: Az izraeli tapasztalatok jól illusztrálják a bejelentési rendszerek problematikus alkalmazását. A kormány ugyanis arra használja a bejelentést, hogy akadályokat gördítsen a tüntetéshez fűződő joggyakorlása elé. Egy közelmúltbeli tüntetés kapcsán, ami az izraeli kormánynak a több ezer afrikai menekült Ruandába való deportálására irányuló szándéka ellen irányult, a szervezőknek – egy csoport diáknak – huszoneezer amerikai dollárnak megfelelő összeget kellett fizetniük a biztosítási költségekért, hogy gyülekezési jogaikat gyakorolhassák. Az ilyen típusú díjak megfizettetése visszatartó erővel hat a véleménynyilvánítás szabadságára és korlátozza a tüntetéshez fűződő jogok gyakorlását.

Az előzetes bejelentés rendszere kizárólag a nyilvános összejövetel megkönnyítését szolgálhatja. A bejelentés rendszerének egyszerűnek, gyorsnak, bárki számára könnyen hozzáférhetőnek és ingyenesnek kell lennie. Az állam a bejelentési rendszert nem használhatja a spontán tüntetések megakadályozására, és a bejelentés elmaradása nem eredményezheti a tüntetés feloszlását. A tüntetésekre vonatkozó korlátozásoknak ésszerűnek kell lenniük és nem jelenthetnek túlzott terhet, nem akadályozhatják a tüntetőket jogaik hatékony

gyakorlásában, és el kell kerülni, hogy a korlátokat szelektíven kényszerítsék ki, vagy egyéb diszkriminatív módon alkalmazzák. Gyors belső és külső jogorvoslati eljárásokra van szükség, amelyek garantálják a tüntetésekre kiszabott korlátozások jogszerűségének független felülvizsgálatát.

RENDŐRKÉPZÉS (2D): A képzésnek fel kell készítenie a rendőröket arra, hogy az ítélőképességük jól működjön, és hogy elkötelezettek legyenek a tüntetéshez való jog védelméért és előmozdítását szolgáló kiegyensúlyozott döntéshozatal iránt. Számos országban a képzés a tömegkezelési eljárások alkalmazását és a legrosszabb forgatókönyvre való felkészülést hangsúlyozza. Bár mindkettő fontos, az erre korlátozódó képzés arra készíti fel a rendőröket, hogy erőszakra számítsanak és arra adandó válaszlépésekkel készüljenek. Az ilyen képzést olyan elemekkel kell kiegyensúlyozni, amelyek a kommunikációt, a párbeszédet, a megelőzést és a fokozatos kényszeralkalmazást részesítik előnyben. Különös hangsúlyt kell fektetni az irányító pozícióban lévő parancsnokok emberi jogi képzésére. A képzést és az irányítást úgy kell megszervezni, hogy az ilyen jellegű készségek már a rendőri karrier elején kialakuljanak. A képzés megerősítése érdekében a teljesítményértékeléseknek a képzés során elsajátított készségeken kell alapulniuk, és tükrözniük kell az emberi jogi sztenderdeket.

3. FEJEZET: RENDŐRI TAKTIKA ÉS KÉNYSZER

A tüntetések és nyilvános gyűlések hatékony védelme érdekében a kényszeralkalmazásra és az egyéb rendőri fellépések megfelelő végrehajtására vonatkozó biztosítási terveket felül kell vizsgálni, iránymutatást kell adni a megfelelő biztosítási taktikákról, és ezek megtartása érdekében felelősségre vonási mechanizmusokat kell kialakítani. A tüntetések és nyilvános gyülekezések rendőri biztosításának fel kell ölelnie de-eszkalációs és non-eszkalációs technikákat; a tiltakozókkal történő valódi kapcsolatteremtést és speciálisan képzett kommunikációs rendőrtisztek bevonását; az erőszak ésszerű és fokozatos alkalmazását; az adatgyűjtést és a jelentéskészítést; valamint a tüntetők magánszférájának védelmét.

KANADA: Kanadában egy olyan, tüntetésekkel kapcsolatos rendőri eljárásrendet vezettek be, ami a non-eszkalációs taktikák alkalmazását, és a rendőrség és a tiltakozók biztonságát szolgálja. A 2010-es téli olimpiai játékok során Vancouver rendőrsége eltiltotta a rendőröket a tömegoszlató eszközök használatától, és világos utasításba adta a kényszeralkalmazás tilalmát még abban az esetben is, ha egyes tüntetők provokálnának. Az egyik legelső olimpiai esemény során, amikor egyesek provokáltak, köveket és botokat dobáltak,

és leköpték a köznapi egyenruhát viselő rendőröket, a rendőrök engedelmessé váltak a parancsnak, hogy ne tegyenek ellenlépéseket. A rendőrség nem alkalmazott erőszakot, egyetlen tüntetőt sem tartóztattak le, és senki sem sérült meg. A rendőrség józanul és megfontoltan cselekedett, és az említett éjszakát követően – LePard rendőrfőnök-helyettes szavaival élve – „*a tömeg teljes mértékben velünk volt*”. [Interjú Doug LeParddal, a Metro Vancouver Transit Police kapitányával (2018. február 26.)].

DE-ESZKALÁCIÓ ÉS NON-ESZKALÁCIÓ (3A): A rendvédelmi szerveknek olyan de-eszkalációs és non-eszkalációs technikákat kell alkalmazniuk, amelyek a biztosítási műveletek megtervezése során megkövetelik a tömegdinamika megértését, és annak valószínűsítését, hogy milyen hatást gyakorol a tüntetőkre és a kívülállókra a rendőri fellépés. Például a köznapi egyenruha viselete a rohamfelszerelés helyett a rendőrségnek azt a szándékát tükrözheti, hogy a tüntetés során ne alkalmazzon erőszakot. A rendőröknek tehát lehetőleg a köznapi egyenruhát kell viselniük, és csak szükség esetén támaszkodhatnak tömegkezelési eszközökre. A tömegoszlató eszközök elsietett alkalmazása nem csak aránytalan, de növeli a feszültséget és a rendbontás kialakulásának esélyét is. A tüntetéssel érintett helyszíneket összességében azzal a céllal kell megválasztani és biztosítani, hogy az megkönnyítse a joggyakorlást. Például a tüntetések helyszíneinek rendelkeznie kell megfelelő be- és kijáratokkal. Tiltani kell az olyan taktikákat és stratégiákat, amelyek nem tesznek különbséget a tüntetésen részt vevő egyének között. A tüntetések résztvevőit érintő biztosítási intézkedéseknek minden esetben összhangban kell

DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG: A dél afrikai rendőrség 156. szolgálati szabályzata a példája annak, hogy az újságírói tevékenység iránti jószándékú elköteleződés a legfontosabb érintettek kihagyása miatt nem eredményez teljes védelmet. A szabályzat megkívánja a rendőröktől, hogy a neki kijáró tisztelettel kezeljék a sajtót, és biztosítsák, hogy tudósítási és felvételkészítési jogai ne szenvedjenek csorbát. Csakhogy a sajtó képviselőinek

meghatározása a szabályzatban nem foglalja magába a civil újságírókat. A szabályzatnak az alkalmazása sem mindig megfelelő, az újságírókat gyakran kézi erővel akadályozzák meg a rendőrök abban, hogy tüntetésekről tudósítsanak. 2015-ben a Union Buildings előtt zajló #FeesMustFall tüntetés idején a diáktüntetésről tudósító újságírókat rendőrök is, tüntetők is megfélemlítették és zaklatták.

lenniük a szükségesség és az arányosság elveivel, és elő kell mozdítaniuk a rendőrség iránti közbizalmat és a rendőrség legitimitását.

VALÓDI ELKÖTELEZŐDÉS, PÁRBESZÉD, ÉS AZ ÚJSÁGÍRÓK MUNKÁJÁNAK TÁMOGATÁSA

(3B): A rendőrség hatékony elköteleződését, a rendőrség és a tüntetők közötti hatékony kommunikációt a kifejezetten erre a célra kiképzett rendőrök tudják elősegíteni. A párbeszédért felelős rendőrtisztek feladata, hogy előmozdítsák a biztosítási tervek és taktikák átláthatóságát, kapcsolatban állnak a tüntetőkkel, és kommunikálják a tüntetők igényeit és követeléseit is a megfelelő állami szereplők felé. A párbeszédért felelős rendőrtiszt nem láthat el egyéb biztosítási feladatot, pl. letartóztatást vagy kényszeralkalmazást.

Az újságírói munka, amibe beletartozik a tüntetésen való rendőri fellépés dokumentálása, a kép- és hangfelvétel készítése is, az alkotmányos védelem alatt álló sajtószabadság része.

Az újságírói munka elősegítése és védelme ráadásul növeli az átláthatóságot, erősíti a valódi kommunikációt és megteremti az elszámoltathatóságba vetett bizalmat. A tüntetésekről való tájékoztatáshoz nem követelhető meg újságírói igazolvány felmutatása, és a rendőrség nem foglalhat le olyan újságírói vagy operatóri eszközöket, és nem korlátozhatja használatukat, mint az okostelefonok, mikrofonok, kamerák.

A KÉNYSZER ALKALMAZÁSÁNAK KORLÁTAI

(3C): A kényszer alkalmazását eredményező parancsnoki döntéseket és taktikákat értékelni kell a következmények, valamint a törvényesség, a megelőzés, a szükségesség, az arányosság, és az elszámoltathatóság elveinek való megfelelés szempontjából. A rendőri szerveknek hatékony megelőző intézkedéseket kell tenniük, és megfelelő eszközöket kell biztosítaniuk a komolyabb biztonsági kihívásokra való arányos és

fokozatos fellépés érdekében. Apróbb jogszabálysértések vagy a rendőrökkel szembeni tiszteletlen viselkedés nem adnak megfelelő alapot kényszer alkalmazására. A rendőrségnek a megfontoltságot és a párbeszédet kell előmozdítania a kényszer válogatás nélküli alkalmazásának elkerülése érdekében. Csak olyan tömegoszlató eszköz használható, amit átfogóan teszteltek, az emberi jogoknak megfelel, és az adott körülmények között is alkalmas, használatukat pedig az élet és a testi épség védelmére kell korlátozni. A tömegoszlató eszközök és fegyverek használatáról szóló képzésnek szólnia kell az egyes eszközök vagy részeik használatával járó hatásokról és károkról, a tömegoszlató fegyverek használatára adott várható tömegreakciókról (ideértve a feszültség esetleges fokozódását is), valamint arról, hogy melyek a kisebb kárt okozó, de az adott cél elérésére egyaránt alkalmas tömegoszlató eszközök.

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK: Az USA rendfenntartó erői egyre gyakrabban használják a közösségi médiát, hogy az aktivisták kommunikációjának, találkozóinak megfigyelésére kereshető adatbázisokat építsenek. A mind gyakrabban használt másik technika a tüntetők és az aktivisták megfigyelésére az *IMSI-catcher* (vagy *Stringrays*, vagy „mobil-adótoronyt utánzó készülék”), egy invazív mobilmegfigyelő eszköz. Az *IMSI-catcher* megéveszti a

közelen lévő mobileszközöket, hogy azok valódi adótoronyként érzékeljék, és így képes megszerezni a telefonok helyadatait és azonosító információit [az *IMSI (International mobile subscriber identity)* egyedi nemzetközi mobilelőfizetés-azonosító – *a fordító*]. Ez az eszköz akár több ezer kívülálló, nem is tüntető polgár személyes adatait is képes rögzíteni egy személy vagy egy csoport keresése során. Az ilyen típusú, válogatás nélküli adatgyűjtés és tárolás a tüntetések minden egyes résztvevőjét, és a tüntetések közelében tartózkodókat is gyanúsítottként kezeli, amit nem igazolhat egy konkrét személy azonosításának igénye. Az ilyen széleskörű megfigyelés eredménye könnyen felhasználható a tüntetésektől különböző célokra is, ami mind kockázatosabbá teszi az egyének számára a tüntetéseken való részvételt.

ADATSZOLGÁLTATÁS ÉS JELENTÉSKÉSZÍTÉS (3D): A jó gyakorlatok követése azt igényli a rendőrségtől, hogy legyen elkötelezett az adatszolgáltatás és a jelentéskészítés iránt. A törvényi szabályozásban meg kell szabni a kényszer alkalmazására vonatkozó adatok gyűjtését és jelentését, beleértve az alkalmazott fegyverek számát és típusát, a letartóztatások és az igazoltatások, ellenőrzések számát, és azt, hogy a rendőrök milyen képzést kaptak a tömegoszlató eszközök használatáról. Minden egyes tömegoszlató eszköz és fegyver használatáról, akár bevetették, akár nem, központi nyilvántartást kell vezetni, akár okozott sérülést vagy halált, akár nem, és azoknak a demográfiai jellemzőiről is, akikkel szemben rendőri erőt alkalmazták. Az adatszolgáltatás, vagy a megfelelő nyilvántartás vezetésének indokolatlan elmulasztásának fegyelmi felelősségre vonást kell maga után vonnia.

KÖZTÉRI MEGFIGYELÉS ÉS NEM-ÁLLAMI SZEREPLŐK (3E): A megfigyelési technikáknak visszatartó hatásuk van a tüntetésekre, sérthetik a magánszféra-jogokat, valamint a tüntetők és a kívülállók emberi jogait. Az állam és a biztonsági szervek nem végezhetnek olyan diszkriminatív megfigyelést, mint amilyen a személyes adatok gyűjtése, tárolása és felhasználása bűncselekmény elkövetésének konkrét gyanúja (vagy az elkövetési szándék ésszerű feltételezése) hiányában, és a törvényesség, a szükségesség és az arányosság elveinek való megfelelés nélkül. Annak feltételezése, hogy aki részt vesz egy tüntetésen, esetleg jogsértést is elkövethet, nem elegendő indok a tömeges megfigyelési technikák használatára és a tüntetők személyes adatainak tárolására (pl. arcfelismerés, mobilelőfizetés-azonosítók lehallgatása). A rendőrség által a tüntetésekről készített felvételeknek nyilvánosan elérhetőnek és átláthatónak kell lenniük. A mobiltelefonok átvizsgálása vagy lefoglalása csak alapos indokkal lehetséges. Az állam nem vezethet nyilvántartást tüntetőkről, tüntetésszervezőkről, társadalmi mozgalmak tagjairól. Végül, a közrend fenntartásában nem állami szereplők csak akkor vehetnek részt, ha a rájuk vonatkozó jogszabályok és iránymutatások a tevékenységüket ugyanazoknak az emberi jogi sztenderdekkel és az állami felelősség követelményével

ARGENTÍNA: Az az erőfeszítés, amit Argentína tett a felelősségre vonási mechanizmusok megteremtése érdekében, jó példa arra, hogy az ellenőrzési és átláthatósági eljárásokat a nem megfelelő intézményesítésük alááshatja. Buenos Aires város 2016-os közbiztonsági törvénye hozta létre az *Office of Transparency and External Control* nevű független ellenőrző testületet azzal a felhatalmazással, hogy hozza nyilvánosságra a releváns rendőri túlkapások és a hivatali bűncselekmények nyomozásainak teljes iratanyagát. Mindeddig azonban a testület nem teljesítette ezt a kötelességét. A belföldi civil szervezetek egy sor akadályba ütköznek, amikor a tüntetésekkel kapcsolatos szolgálati iránymutatások és gyakorlatok iránti kérelmeket nyújtanak be. Bár a közérdekű információkhoz való hozzáférést törvény garantálja, az érintett szervektől kapott válaszok az ilyen kérelmekre felületesek, hiányosak, vagy teljesen elmaradnak.

összhangban lévő alkotmányos elveknek a hatálya alá rendelik, mint amelyek a rendőrség működését is vezérlik.

4. FEJEZET: FELELŐSSÉGRE VONÁS ÉS ELLENŐRZÉS

A hatékony felelősségre vonási mechanizmusok a tüntetéshez való jog védelmének meghatározó összetevői. A törvények azokra is vonatkoznak, akiknek felhatalmazásuk van azok kikényszerítésére. A túlkapásokkal és az erőszakkal kapcsolatos panaszok kezelésének és hatékony kivizsgálásának mechanizmusai biztosítják az egyéb szabályzatoknak és iránymutatásoknak való megfelelést is. Az átlátható és könnyen elérhető mechanizmusok jelentős mértékben képesek fejleszteni a tüntetők és a rendvédelmi szervek közötti interakciót, visszatartó erővel hatnak a visszaélésekre, és elősegítik, hogy a rendőri erőszak áldozatai jogorvoslatot nyerjenek. Egy többszintű ellenőrzési rendszer pedig növeli a jogsértések és a bűncselekmények leleplezésének esélyeit. Az átláthatóság továbbá azt is biztosítja, hogy a professzionális rendvédelem összhangban legyen az emberi jogi sztenderdekkel.

CHILE: A gyülekezési jog megfelelő védelméhez szükséges és érdemi felelősségre vonási mechanizmusok hiányára Chile a példa. Egy 2011-es tüntetést követően, ahol egy járókelő életét veszítette annak következtében, hogy két rendőr Uzi géppisztolyból tüzet nyitott a tömegre, a rendőrség számos vezetője lemondott. A „lemondások” azonban valójában csak abban álltak, hogy más posztokra nevezték ki őket. Az ilyen hamis felelősségre vonás lehetetlenné teszi, hogy a rendőrség szembenézzon azokkal a rendszerszintű problémákkal, amelyek a fegyverhasználathoz vezettek, és aláássa a köztisztviselőkbe és rendőrökbe vetett közbizalmat.

FÜGGETLEN ELLENŐRZÉSI MECHANIZMUSOK (4A): A hatékony felelősségre vonás szempontjából központi jelentőségük van a megfelelő forrásokkal és személyzettel ellátott független ellenőrzési mechanizmusoknak. Független ellenőrző testületeknek kell kivizsgálniuk a tüntetések és gyűlések során alkalmazott minden kényszerintézkedést, valamint a rendőri túlkapásokról vagy hivatali bűncselekményekről szóló állításokat is. Ilyen testületeknek kell rendszeresen felülvizsgálniuk a rendőrségi szabályzatokat és gyakorlatokat annak érdekében, hogy azok szabályszerűek legyenek. A panaszok hatékony kivizsgálása érdekében e testületeknek rendelkezniük kell a szükséges költségvetéssel, erőforrással, valamint a megjelenésre kötelezés hatalmával, jogsértés megállapítása esetére pedig a fegyelmi büntetés kiszabásának és a büntetőeljárás kezdeményezésének jogával. A rendőri szerveket a törvénynek kell köteleznie arra, hogy a kényszeralkalmazás eseteit jelentsék ezeknek a testületeknek, és hogy működjenek együtt a vizsgálatokban.

A rendvédelmi szerveknek a megfelelés kultúráját kell előmozdítaniuk, és támogatniuk kell a független ellenőrzési és felelősségre vonási mechanizmusokat. Az ellenőrzési folyamatoknak függetlennek és mentesnek kell lenniük a rendvédelmi szervek befolyásától. A vizsgálatok eredményeit nyilvánosságra kell hozni, és könnyen elérhetővé kell tenni. Nyilvános, hozzáférhető, és biztonságos panaszeljárást kell kialakítani, és a szexuális erőszakkal kapcsolatos panaszok esetére támogató intézkedéseket kell bevezetni. A felelősségre vonási és panaszeljárásoknak a panasztevő érdekeit kell védenie és előmozdítania.

SZABÁLYZATOK ÉS BELSŐ VIZSGÁLATOK (4B): A rendőri szervezeteknek a hatékony belső vizsgálatok lebonyolítását biztosító szabályzatokkal és eljárásokkal kell rendelkezniük. A belső vizsgálatokért felelős tiszt, csoport vagy osztály nem állhat közvetlen kapcsolatban a vizsgált incidenssel. A belső vizsgálatokat zavaró vagy késleltető folyamatokat azonosítani kell, és ki kell küszöbölni. A jogsértéssel gyanúsított vagy vádolt rendőrök nem élvezhetnek erősebb védelmet, mint amennyi bármely más kormányalkalmazottat megillet, és nem részesülhetnek kedvezőbb elbírálásban, mint bármely állampolgár. Indokolt az egyes rendezvényeket követően elemezni a meghozott döntéseket, és feltérképezni a sikereket, a kudarokat, és a fejlesztendő területeket. A rendes teljesítményértékelések során a rendőrség munkáját emberi jogi szttenderdek fényében kell értékelni.

ÁTLÁTHATÓSÁG (4C): Az átláthatóság kulcsfontosságú. A rendőrképzés követelményeinek, a kényszer alkalmazására vonatkozó szabályzatoknak, a rendőrség tevékenységére vonatkozó jelentéseknek és statisztikáknak nyilvánosnak és könnyen elérhetőnek kell lenniük. Az államnak is hasonlóan nyilvános és jól dokumentált folyamatban kell meghatározni a tömegoszlató fegyverek és kényszerítő eszközök beszerzését, fejlesztését és kereskedelmét. Jelentést kell készíteni a tömegoszlató fegyverek és kényszerítő eszközök minden alkalmazásáról, és részletezni kell azokat a körülményeket is, amelyek indokolták a fegyver, az eszköz vagy a kényszer alkalmazását. Az érintettek személyes adatainak megóvása mellett a rendvédelmi szervezeteknek be kell számolniuk a nyilvánosság előtt a tüntetés során letartóztatott és a rendőri erő alkalmazása következtében megsérült állampolgárok számáról, valamint a fogvatartás helyéről és indokairól.

ÖSSZEFOGLALÁS

Ez a jelentés elsősorban azt vizsgálta, hogy milyen lépéseket tehetnek a rendfenntartó erők a nyilvános gyűlések és tüntetések érdekében úgy, hogy védik és előmozdítják a közéleti elkötelezettség és beszéd e fontos formáját, és tiszteletben tartják a tüntetők jogait. A jelentés nemcsak számos jó gyakorlatot és taktikát mutat be, hanem kontraproduktívakat és károsakat is, azzal a céllal, hogy előmozdítása a párbeszédet az állam, a rendfenntartó erők, a civil társadalom és más érintettek között arról, hogy a közéleti részvétel és véleménynyilvánítás e meghatározó formáját hogyan lehet az emberi jogokkal összhangban védeni és előmozdítani.

ⁱ A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát Magyarországon az 1976. évi 8. törvényerejű rendelet hirdette ki.

ⁱⁱ Dél-afrikai Köztársaság, Magyarország, Egyesült Királyság, Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Írország, Oroszország és Hollandia.

ⁱⁱⁱ Az INCLC tagjai az *Agora International Human Rights Group* (Agora, Oroszország), az *American Civil Liberties Union* (ACLU, Amerikai Egyesült Államok), az *Association for Civil Rights in Israel* (ACRI, Izrael), a *Canadian Civil Liberties Association* (CCLA, Kanada), a *Centro de Estudios Legales y Sociales* (CELS, Argentína), a *Dejusticia* (Kolumbia), az *Egyptian Initiative for Personal Rights* (EIPR, Egyiptom), a *Human Rights Law Network* (HRLN, India), a *Társaság a Szabadságjogokért* (TASZ, Magyarország), az *Irish Council for Civil Liberties* (ICCL, Írország), a *Kenya Human Rights Commission* (KHRC, Kenya), a *Legal Resources Centre* (LRC, Dél-afrikai Köztársaság), és a *Liberty* (Egyesült Királyság).

^{iv} A címek és a számozás a *Defending Dissent* c. jelentés fejezeteihez igazodik. Tehát az Intézményrendszer és megelőzés című 2. fejezet négy, A-D betűkkel jelzett alfejezetből áll.

AZ INCLO-RÓL

Az *International Network of Civil Liberties Organizations* tizenhárom független, az északi és déli félteke különböző országaiban működő jogvédő szervezet szövetsége. E szervezetek azért dolgoznak együtt, hogy tagszervezeteik hazai munkájának támogatásával, kölcsönös megerősítésével, két- vagy többoldalú együttműködésekkel előmozdítsák az alapvető jogok és szabadságok érvényesülését. Mindegyik tagszervezetnek számos területet felölelő tevékenységi köre van, számos társadalmi csoportot érintően működnek, tevékenységük hazai fókuszú, függetlenek az államtól, és bármely polgár védelmében fellépnek a stratégiai perlés, a jogalkotás befolyásolása, a társadalmi felvilágosítás és a civil szerveződések eszközeinek együttes igénybe vételével.

Az INCLO tagjai az *Agora International Human Rights Group* (Agora, Oroszország), az *American Civil Liberties Union* (ACLU, Amerikai Egyesült Államok), az *Association for Civil Rights in Israel* (ACRI, Izrael), a *Canadian Civil Liberties Association* (CCLA, Kanada), a *Centro de Estudios Legales y Sociales* (CELS, Argentína), a *Dejusticia* (Kolumbia), az *Egyptian Initiative for Personal Rights* (EIPR, Egyiptom), a *Human Rights Law Network* (HRLN, India), a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ, Magyarország), az *Irish Council for Civil Liberties* (ICCL, Írország), a *Kenya Human Rights Commission* (KHRC, Kenya), a *Legal Resources Centre* (LRC, Dél-afrikai Köztársaság), és a *Liberty* (Egyesült Királyság).

Az INCLO a társadalmi mozgalmak és emberi jogi aktivizmus állami és rendőrségi elnyomása és kriminalizációja ellen küzd. Ennek keretében az INCLO eddig két jelentést publikált, amelyek az INCLO-tagok országaiban ismert elveket és gyakorlatokat gyűjtik össze. Az első jelentés, ami 2013-ban jelent meg [*„Visszafoglalni az utcát!” – A tiltakozások elnyomása és kriminalizációja a világban*](#) címmel, a tüntetésekre adott rendőri reakcióknak az INCLO-tagok országaiból származó eseteit feldolgozva mutatja be a trendeket és a háttérben meghúzódó problémákat. Az esettanulmányok a rendőri erőszak számos sérülést és halálesetet okozó eltúlzott, aránytalan és törvénytelen alkalmazásának eseteire, a diszkriminációra és a társadalmi mozgalmak vezetőinek kriminalizálására világítanak rá. A 2016-ban kiadott második jelentés, ami a [*Lethal in Disguise: The Health Consequences of Crowd-Control Weapons*](#) címet viseli, és a *Physicians for Human Rights* nevű szervezettel együttműködésben készült, a tömegoszlató fegyverek téves vagy visszaélészerű alkalmazásait, káros egészségügyi hatásait, valamint a tüntetés és véleménynyilvánítás szabadságának élvezetére gyakorolt hatását dokumentálja. Ez a jelentés a tömegoszlató fegyverek elburjánzására, valamint e fegyverek széles körben elterjedt helytelen, sérülést, maradandó károsodást vagy halált okozó alkalmazására világít rá.

AZ IHRC-RŐL

Az *International Human Rights Clinic* egy gyakorlat-orientált nemzetközi emberi jogi oktatási program a chicago-i egyetem jogi karának *juris doctor* hallgatói számára. Az IHRC a nemzetközi emberi jogi egyezmények és normák, anyagi jogi és eljárási eszközök segítségével felhívja a figyelmet az emberi jogi jogsértésekre és interdiszciplináris módszereken alapuló gyakorlati megoldásokat kínál rájuk, valamint előmozdítja az állami és nem-állami szereplők elszámoltathatóságát. Az IHRC, szoros együttműködésben állami, civil vagy nemzetközi szervezetekkel, olyan projektek tervezésében, kidolgozásában és megvalósításában vesz részt, mint a hazai, külföldi és nemzetközi bíróságok előtt folyó pereskedés, vagy olyan nem perlési projektek, mint a jogsértések dokumentálása, jogalkotási reform, jelentések készítése, konzultációk és tréningek vezetése.

További információkért keressse fel az <https://inclo.net> és a <https://ihrclinic.uchicago.edu/> weboldalakat.